

Faculteit Sociale Wetenschappen
Bachelorthesis Pedagogiek
200600042

**De invloed van ouderlijke
warmte/ondersteuning, positieve discipline en
negatieve controle op internaliserend– en
externaliserend probleemgedrag van kleuters.**

Denise Borg
3804348
D.Borg@students.uu.nl

Nicole Medina van Marle
3882098
N.J.MedinaVanMarle@students.uu.nl

Irma van Mersbergen
3880990
J.M.VanMersbergen@students.uu.nl

Lotte Smeets
3626644
L.Smeets1@students.uu.nl

Begeleider:
Kirsten Buist

Werkgroep 6C

Datum:
11-06–2012

Abstract

This study investigated the influence of warmth/support, positive discipline and negative control provided by fathers and mothers on internalizing and externalizing problem behavior of 4-to-6 year olds. A total of 91 fathers and 236 mothers participated in the study, of which 58 reported on the same child. The parenting dimensions were assessed with the *Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire* (CECPAQ; Verhoeven, van Baar, Deković, & Bodden, 2010) and problem behavior was assessed with the *Child Behavior Checklist 1,5 – 5 years* (CBCL; Achenbach & Rescorla, 2000). The results show that warmth/support and negative control of parents significantly influence internalizing as well as externalizing problems of the child. Only for warmth/support there is a significant differences between fathers and mothers, mothers seem to score higher than fathers. Finally aimed at internalizing problem behavior, warmth/support offered by mothers and negative control offered by fathers have a stronger influence than warmth/support offered by fathers and negative control offered by mothers. There are no differences in strength of effect between the offered positive discipline of fathers and mothers. Focused on externalizing problem behavior, positive discipline and negative control offered by fathers have a stronger influence than positive discipline and negative control offered by mothers. There are no differences in strength of effect between the offered warmth/support between fathers and mothers. The results of this research are important to science and for helping families. Future studies should examine the influence of the sex of the child, the impact of the child on parenting behavior using longitudinal designs with random samples.

Keywords: warmth/support, positive discipline, negative control, mothers, fathers, internalizing problem behavior, externalizing problem behavior

Theoretische inleiding

Voordat kinderen de leeftijd bereiken waarop zij onderwijs volgen, zijn de ouders de primaire interactieve personen waarmee kinderen contact hebben (Berkien, Louwerse, Verhulst, & Van der Ende, 2012; Fabes, Gaertner, & Popp, 2005). In het verleden is veel onderzoek gedaan naar opvoeding, gebruik makend van de door Baumrind (1971) geformuleerde opvoedstijlen: autoritair, autoritatief, permissief en verwaarlozend. Een voorbeeld van opvoedgedrag dat gehanteerd kan worden door ouders binnen de autoritatieve opvoedstijl is warmte/ondersteuning (Verhoeven, van Baar, Deković, & Bodden, 2010) en positieve discipline (Querido, Warner, & Eyberg, 2002). Warmte/ondersteuning verwijst naar gedrag dat geoperationaliseerd kan worden in sensitiviteit, responsiviteit en affectie (Verhoeven et al., 2010; Muris, Meesters, & Van Brakel, 2003). Positieve discipline verwijst naar het uitoefenen van controle door het geven van uitleg en positieve bekrachtiging. Een voorbeeld van opvoedgedrag dat gehanteerd kan worden door ouders binnen de autoritaire opvoedstijl is negatieve controle. Negatieve controle verwijst naar het corrigeren van gedrag middels fysieke en verbale straffen (Straus & Mauradian, 1998).

Hoewel op dit moment geringe informatie beschikbaar is over de opvoedstijl van vaders, blijkt dat moeders vaker een autoritatieve opvoedstijl en vaders vaker een autoritaire opvoedstijl hanteren (Russell et al., 1998; Russell, Hart, Robinson, & Olsen, 2003; Simons & Conger, 2007; Winsler, Madigan, & Aquilino, 2005). Op de aspecten warmte/ondersteuning en positieve discipline blijken moeders significant hoger te scoren dan vaders (Davidov & Grusec, 2006; Gryczkowski, Jordan, & Mercer, 2010; Sessa, Avenevoli, Steinberg, & Morris, 2001; Szabó et al., 2011; Verhoeven, Junger, van Aken, Deković, & Van Aken, 2010b). Onderzoek van Gryczkowski et al., (2010) wijst uit dat vaders significant hoger scoren dan moeders op het aspect negatieve controle, dat past binnen een autoritaire opvoedstijl. De oorzaken in verschillen tussen opvoedstijlen worden voornamelijk gerelateerd aan de traditionele rolverdeling binnen een gezin. Zo zouden vaders die een meer traditionele rolverdeling verkiezen veeleisender en minder betrokken zijn en negatieve controle toepassen. Moeders zouden responsiever zijn dan vaders en meer warmte toepassen (Bulanda, 2004; Coltrane, 2000; Sabbatini & Leaper, 2004; Simons & Conger, 2007). Echter, uit onderzoek van Conrade en Ho (2007) en Simons en Conger (2007) blijkt dat vaders en moeders dezelfde mate van een autoritaire opvoedstijl hanteren. Ook blijkt uit onderzoek van Johnson (2001) dat vaders meer responsiviteit en warmte bieden dan moeders, maar moeders wel meer betrokkenheid en structuur bieden.

Doordat er tegenstrijdigheden zijn in de uitkomsten van onderzoeken naar verschillen tussen vaders en moeders wat betreft opvoedgedrag, is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: “Is er een verschil tussen vaders en moeders in de mate van positieve discipline, negatieve controle en warmte/ondersteuning?”. Naar aanleiding van de bovenstaande literatuur wordt verondersteld dat moeders een hogere mate van warmte/ondersteuning en positieve discipline bieden in de opvoeding dan vaders, en vaders een hogere mate van negatieve controle hanteren in de opvoeding dan moeders.

Het opvoedgedrag van ouders heeft invloed op het probleemgedrag van kinderen (Berkien et al., 2012; Brooks-Gunn & Markman, 2005; Lewis & Lamb, 2003; Miller-Lewis et al., 2006; Reitz, Deković, & Meijer, 2006). De helft van de bevolking heeft wel eens voldaan aan de criteria voor internaliserend of externaliserend probleemgedrag van de *Diagnostic Statistical Manual of Mental Disorder* (APA, 2000; Kessler et al., 2005). Gedrag dat naar binnen is gericht, valt onder internaliserend probleemgedrag, bijvoorbeeld angst of depressie. Onder externaliserend probleemgedrag verstaan we problemen die naar buiten zijn gericht, bijvoorbeeld agressie of impulsiviteit (Verhoeven et al., 2010). Er blijkt een positieve correlatie te zijn tussen enerzijds probleemgedrag en anderzijds negatieve omgang van de ouder (Eisenberg et al., 2001) en negatieve controle (Querido et al., 2002; Wolfradt, Hempel, & Miles, 2003). Warmte/ondersteuning en positieve discipline zijn juist beschermende factoren voor probleemgedrag (Querido et al., 2001; Wolfradt, Hempel, & Miles, 2003).

Het bieden van warmte/ondersteuning door ouders binnen de opvoeding draagt bij aan de sociale en emotionele ontwikkeling van kinderen (George, Cummings, & Davies, 2010; Grusec, Goodnow, & Kuczynski, 2000). Uit verschillende onderzoeken (Bornstein, Tamis-LeMonda, Hahn, & Haynes, 2008; Bugental, 2000; Coplan, Hastings, Lagace-Sequin, & Moulton, 2002; Davidov & Grusec, 2006; Eisenberg, Cumberland, & Spinrad, 1998) is naar voren gekomen dat hoe groter de mate waarin warmte/ondersteuning wordt geboden in de opvoeding samenhangt met in grotere mate adequaat gedrag bij de kinderen. Ook is uit verschillende onderzoeken naar voren gekomen dat kinderen vaker internaliserend en externaliserend probleemgedrag vertonen, wanneer moeders warmte/ondersteuning, minder toepassen (Lyon-Ruth, Easterbrooks, & Cibelli, 1997; Palmer & Hollin, 2000). Bovenstaande onderzoeken tonen aan dat er een positieve correlatie bestaat tussen de mate waarin warmte/ondersteuning wordt geboden in de opvoeding en adequaat gedrag bij kinderen.

In dit onderzoek wordt de invloed van warmte/ondersteuning geboden door vaders en moeders op internaliserend- en externaliserend probleemgedrag bij kleuters onderzocht. Op

grond van deze literatuurstudie wordt verwacht dat warmte/ondersteuning geboden door ouders negatief correleert met internaliserend en externaliserend probleemgedrag bij kleuters.

Dit onderzoek richt zich ook op positieve discipline, een manier om controle toe te passen binnen de opvoeding. Uit onderzoek is gebleken dat positieve discipline een positieve invloed heeft op het gedrag van het kind (Rodriguez & Eden, 2008). Uitleg geven bij ongewenst gedrag blijkt een belangrijke factor te zijn (Larzelere, Sather, Schneider, Larson, & Pike, 1998). Het *Positive Parenting Program*, waarbij positieve bekrachtiging één van de uitgangspunten is, blijkt een significant effect te hebben op de vermindering van probleemgedrag (Fuijwara, Kato, & Sanders, 2011). Dit wordt ondersteund door een ander pedagogisch programma waarin positieve bekrachtiging eveneens wordt aanbevolen (Zuijl et al., 2006). Positieve bekrachtiging en uitleg geven bij ongewenst gedrag zijn dus belangrijke factoren om probleemgedrag bij het kind te verminderen.

Tevens is negatieve controle een manier om controle toe te passen. Er is een significante positieve relatie gevonden tussen negatieve controle van ouders en externaliserend probleemgedrag van kinderen, wat betekent dat wanneer ouders meer negatieve controle toepassen kinderen meer externaliserend probleemgedrag laten zien (Brenner & Fox, 1998; Morris et al., 2002; Straus & Maudsley, 1998; Thompson Gershoff, 2002). Wanneer verbaal straffen niet gepaard gaat met fysiek straffen correleert dit met internaliserende probleemgedrag. Dit onderzoek richt zich niet op of deze correlatie ook bestaat wanneer ouders wel fysiek straffen (Solomon & Serres, 1999). Daarnaast is er een positieve correlatie tussen een harde en negatieve opvoeding en internaliserend probleemgedrag van kinderen (Dallaire et al., 2006; Wood, McLeod, Sigman, Hwang, & Chu, 2003). Geconcludeerd kan worden dat negatieve controle positief correleert met probleemgedrag bij kinderen.

In dit onderzoek wordt de invloed van positieve discipline en negatieve controle geboden door vaders en moeders op internaliserend- en externaliserend probleemgedrag bij kleuters onderzocht. Op grond van deze literatuurstudie wordt verwacht dat positieve discipline negatief en negatieve controle positief correleert met internaliserend en externaliserend probleemgedrag.

Uit onderzoek (Bonney, Kelley, & Levant, 1999; DeKlyen, Speltz, & Greenberg, 1998; Lewis & Lamb, 2003) is gebleken dat vaders steeds meer betrokken zijn bij de opvoeding en een andere invloed op kinderen hebben dan moeders. Eerder onderzoek (Cabrera, Tamis-LeMonda, Bradley, Hofferth, & Lamb, 2000; Phares, Fields, Kamboukos,

2009) is gericht op de effecten van het opvoedgedrag van moeders of ouders op het probleemgedrag van kinderen. Daarom is het belangrijk te onderzoeken of er een verschil is tussen vaders en moeders in de sterkte van het effect van warmte/ondersteuning, positieve discipline en negatieve controle op het probleemgedrag van kinderen (Cabrera et al., 2000).

Uit verschillende onderzoeken (Aunola & Nurmi, 2005; Brook, Zheng, Whiteman, & Brook, 2001; McKee et al., 2007; Verhoeven, Junger, van Aken, Deković, & Van Aken, 2010a) is naar voren gekomen dat de correlatie tussen warmte/ondersteuning en externaliserend probleemgedrag sterker is bij moeders dan bij vaders. Daarentegen is ook het tegenovergestelde naar voren gekomen (Gryczkowski et al., 2010; Karreman, De Haas, Van Tuijl, Van Aken, & Deković, 2010). Concluderend kan gezegd worden dat de bevindingen tegenstrijdig zijn. Tevens is uit verricht onderzoek van McKee et al. (2007), bij ouders van kinderen uit groep 7 en 8 van de basisschool, gebleken dat de correlaties tussen warmte/ondersteuning en internaliserend probleemgedrag en positieve discipline en internaliserend en externaliserend probleemgedrag bij vaders en moeders even sterk zijn. Echter, uit verricht onderzoek van Gryczkowski et al. (2010), bij ouders van kinderen in de leeftijd van 6 tot 12 jaar, en Karreman et al. (2010), bij ouders van kinderen in de leeftijd van 3 jaar, is juist gebleken dat deze correlaties bij moeders sterker zijn. Tot slot heeft het onderzoek van Karreman et al. (2010) en McKee et al. (2007) uitgewezen dat de correlaties tussen negatieve controle en internaliserend en externaliserend probleemgedrag sterker zijn bij vaders dan bij moeders. Echter, het verrichte onderzoek van Verhoeven et al. (2010b), bij ouders van jongens in de leeftijd van 3 jaar, heeft uitgewezen dat de correlatie tussen negatieve controle en externaliserend probleemgedrag juist bij moeders sterker is.

Er zijn dus inconsistente resultaten zichtbaar wat betreft de sterkte van het effect van het opvoedgedrag van vaders en moeders op het probleemgedrag van kinderen. Een mogelijke verklaring hiervoor zijn de verschillende onderzoeksgroepen, de invloed van opvoedgedrag op probleemgedrag is namelijk sterk afhankelijk van het ontwikkelingsstadium en sekse van het kind (Sroufe, 2000). Daarnaast is er weinig onderzoek gedaan naar kleuters. Vanwege de bovenstaande redenen is dit onderzoek opgezet met als onderzoeksvraag: "Is er een verschil tussen vaders en moeders in de sterkte van het effect van warmte/ondersteuning, positieve discipline en negatieve controle op het internaliserend en externaliserend probleemgedrag van kleuters?". De verwachting is dat er verschillen zijn. Echter, door de tegenstrijdige onderzoeksresultaten kan niet voorspeld worden of dat het opvoedgedrag van vaders of moeders een sterker effect heeft op het probleemgedrag.

Methode

Procedure

Voor dit onderzoek zijn door 20 studenten van de Universiteit Utrecht ouders met kinderen in groep 1 of groep 2 van het basisonderwijs benaderd. Studenten hebben via hun eigen kennissenkring en via scholen respondenten geworven. Aan de basisscholen is vooraf medewerking en toestemming gevraagd om brieven aan ouders met kinderen uit groep 1 en 2 te verstrekken. In deze brieven is verwezen naar een website waar de ouders, middels een persoonlijke code, een elektronische vragenlijst anoniem konden invullen. Dataverzameling vond dus plaats met behulp van een één-moment-websurvey (Baarda, de Goede, & Kalmijn, 2010; Robson, 2002).

Steekproef

In dit onderzoek zijn respondenten benaderd door middel van een selecte steekproef, dit betekent dat alle eenheden uit de doelgroep geen gelijke kans hebben om in de steekproef te komen. In de steekproef voor de deelvragen gericht op de invloed van opvoedgedrag van ouders op probleemgedrag van kleuters zijn 91 vaders met een gemiddelde leeftijd van 38,32 jaar en 236 moeders met een gemiddelde leeftijd van 35,73 jaar opgenomen met twee of meer kinderen, waarvan minstens één kind groep 1 of 2 van het basisonderwijs volgt. Gericht op het hoogst behaalde diploma hebben 27 vaders en 38 moeders een Universiteit, master of doctor diploma, 34 vaders en 94 moeders een HBO/Universiteit-bachelor, 23 vaders en 82 moeders een HAVO/VWO/MBO diploma, 7 vaders en 22 moeders een LBO/MAVO/VMBO diploma. Voor de deelvragen gericht op de verschillen tussen vaders en moeders in opvoedgedrag zijn alleen de gegevens opgenomen waarbij zowel de vaders als de moeders een vragenlijst hebben ingevuld over hetzelfde kind, dit betreffen 58 vaders en 58 moeders.

Instrumenten

Voor het meten van de dimensie 'warmte/ondersteuning' is de '*Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire*' gebruikt (CECPAQ; Verhoeven et al., 2010) gebruikt. De dimensie 'warmte/ondersteuning' is onder te verdelen in de schalen 'sensitiviteit', 'responsiviteit' en 'affectie'. Alle schaalscores betreffen vijf items. Voor de dimensie 'warmte/ondersteuning' kan een gemiddelde score van de 15 items worden berekend. In dit onderzoek is ervoor gekozen om niet de schalen afzonderlijk, maar de totale dimensie 'warmte/ondersteuning' te betrekken. "Ik knuffel, kus en omarm mijn kind zonder speciale reden", is een voorbeeld item. De mogelijke antwoordcategorieën voor 'warmte/ondersteuning' zijn onderverdeeld in een 6-punt schaal (1 = *nooit*, 2 = *bijna*

nooit/zelden, 3 = *soms wel/soms niet*, 4 = *regelmatig*, 5 = *vaak*, 6 = *altijd/iedere dag*). De betrouwbaarheid van de schaal ‘warmte/ondersteuning’ is te kwalificeren als goed, want $\alpha = .90$ bij vaders en $\alpha = .89$ bij moeders.

Voor het meten van de dimensie ‘controle’ wordt de CECPAQ (Verhoeven et al., 2010) gebruikt. De dimensie ‘controle’ is onder te verdelen in de schalen ‘consistentie’, ‘positieve discipline’, ‘negatieve controle’ en ‘psychologische controle’. Alle schalen betreffen vijf items. Binnen dit onderzoek is gekozen om de schalen ‘positieve discipline’ en ‘negatieve controle’ te betrekken. “Als mijn kind zich goed gedraagt, beloon ik hem/haar of geef ik hem/haar iets extra’s”, is een voorbeeld item uit de schaal ‘positieve discipline’. “Als mijn kind ongehoorzaam is, geef ik hem een tik”, is een voorbeeld item uit de schaal ‘negatieve controle’. De antwoordcategorieën voor deze schalen zijn hetzelfde als bij ‘warmte/controle’. De betrouwbaarheid van de schaal ‘positieve discipline’ is voldoende: voor vaders Cronbachs alfa (α) = .70 en voor moeders $\alpha = .68$. De betrouwbaarheid van de schaal ‘negatieve controle’ is voldoende voor vaders $\alpha = .69$ en moeders, $\alpha = .70$.

De mate van het probleemgedrag bij kinderen wordt gemeten middels de *Child Behavior Checklist 1,5 – 5 jaar* (CBCL; Achenbach & Rescorla, 2000). Binnen dit onderzoek wordt ‘probleemgedrag’ geoperationaliseerd tot de schalen ‘internaliserend probleemgedrag’ en ‘externaliserend probleemgedrag’. De schaal ‘internaliserend probleemgedrag’ bestaat uit 36 items, een voorbeeld-item is “Schaamt zich gauw en voelt zich niet op zijn gemak”. De schaal ‘externaliserend probleemgedrag’ bestaat uit 24 items, een voorbeelditem is “Vernielt spullen van gezinsleden of van andere kinderen”. Voor zowel het internaliserend als het externaliserend probleemgedrag gerapporteerd door vaders en moeders is een gemiddelde score voor ouders berekend, aangezien uit de ‘*Paired Samples T-test*’ bleek dat er geen significante verschillen waren tussen de scores van vaders en moeders en de scores significant samenhangen. De mogelijke antwoordcategorieën voor het ‘internaliserend probleemgedrag’ en ‘externaliserend probleemgedrag’ zijn onderverdeeld in een 3-punt schaal (0 = *helemaal niet van toepassing*, 1 = *beetje of soms van toepassing*, 2 = *duidelijk of vaak van toepassing*). De betrouwbaarheid van de schaal ‘internaliserend probleemgedrag’ is te kwalificeren als goed, want $\alpha = .88$. De betrouwbaarheid van de schaal ‘externaliserend probleemgedrag’ is te kwalificeren als goed, want $\alpha = .92$.

Resultaten

De invloed van warmte/ondersteuning geboden door vaders en moeders op internaliserend en externaliserend probleemgedrag bij kleuters is onderzocht met behulp van

vier enkelvoudige regressieanalyses. In deze analyses zijn internaliserend en externaliserend probleemgedrag als afhankelijke variabelen en warmte/ondersteuning als onafhankelijke variabele toegepast. Er zijn aparte analyses uitgevoerd voor vaders en moeders.

Uit de analyses (zie Tabel 1) bleek er, tegen de verwachting, geen significante invloed te zijn tussen warmte/ondersteuning geboden door vaders en internaliserend probleemgedrag bij kleuters. Warmte/ondersteuning geboden door vaders op externaliserend probleemgedrag was, volgens verwachting, negatief van richting ($\beta = -.22$, $p < .05$), wat betekent dat hoe meer warmte/ondersteuning vaders bieden in de opvoeding, des te minder externaliserend probleemgedrag er door kleuters wordt vertoond.

Zowel de invloed van warmte/ondersteuning geboden door moeders op internaliserend probleemgedrag ($\beta = -.24$, $p < .05$) als op externaliserend probleemgedrag ($\beta = -.30$, $p < .05$) bleek, volgens verwachting, significant negatief. Dit betekent dat hoe meer warmte/ondersteuning moeders bieden, des te minder internaliserend en externaliserend probleemgedrag er door kleuters wordt vertoond.

Tabel 1

Resultaten Vier Multipele Regressieanalyses voor Internaliserend en Externaliserend Gedrag met Warmte/Ondersteuning van Vaders (N = 91) en Moeders (N = 236).

	Internaliserend				Externaliserend			
	B	SE	β	R ²	B	SE	β	R ²
Vader				.00**				.05*
Warmte/ondersteuning	.24	.17	-.02		1.05	.28	-.22*	
Moeder				.06				.09
Warmte/ondersteuning	.63	.17	-.24**		1.42	.30	-.30**	

*Noot: Fvader internaliserend (1,90) = 0.05; Fmoeder internaliserend (1,235) = 14.15**;*

Fvader externaliserend (1,90) = 4.66; Fmoeder externaliserend (1,235) = 23.29**.*

* $p < .05$. ** $p < .01$.

De tweede onderzoeksvraag luidt: “Is er een invloed van positieve discipline en negatieve controle dat geboden wordt door vaders en moeders op internaliserend en externaliserend probleemgedrag bij kleuters?”. Om dit te onderzoeken is er een multipele regressieanalyse uitgevoerd. De resultaten zijn weergegeven in Tabel 2.

Uit de regressieanalyse is, tegen de verwachting, gebleken dat positieve discipline van zowel vaders ($\beta = .13, p = .20$) als moeders ($\beta = -.00, p = .96$) geen significante invloed heeft op internaliserend gedrag. Zoals voorspeld kwam naar voren dat negatieve controle van zowel vaders ($\beta = .33, p < .01$) als moeders ($\beta = .18, p = .01$) een positieve significante invloed heeft op internaliserend probleemgedrag.

Uit de tweede multiële regressieanalyse bleek, tegen de verwachting, dat positieve discipline van vaders ($\beta = .08, p = .39$) en moeders ($\beta = -.04, p = .47$) ook op externaliserend gedrag geen significante invloed had. Daarnaast kwam, zoals verwacht, naar voren dat negatieve controle van zowel vaders ($\beta = .47, p < .01$) als moeders ($\beta = .37, p < .01$) een positieve significante invloed heeft op externaliserend probleemgedrag. Geconcludeerd kan worden dat meer negatieve controle van ouders leidt tot meer internaliserend en externaliserend probleemgedrag van kleuters.

Tabel 2

Resultaten Vier Multiële Lineaire Regressieanalyses voor Internaliserend en Externaliserend Gedrag met Positieve Discipline en Negatieve Controle van Vaders (N = 91) en Moeders (N = 236).

	Internaliserend				Externaliserend			
	B	SE	β	R ²	B	SE	β	R ²
Vader				.12**				.22**
Positieve discipline	.27	.21	.13		.01	.01	.08	
Negatieve controle	.80	.25	.33**		.06	.01	.47**	
Moeder				.03*				.14*
Positieve discipline	-.01	.15	-.00		-.01	.01	-.04	
Negatieve controle	.42	.15	.18**		.04	.01	.37**	

*Noot: Fvader internaliserend (2, 90) = 5.77**; Fmoeder internaliserend (2,235) = 4.03*; Fvader externaliserend (2,90) = 12.32**; Fmoeder externaliserend (2,235) = 19.15**.*

* $p < .05$, ** $p < .01$

Om de verschillen tussen vaders en moeders in geboden warmte/ondersteuning, positieve discipline en negatieve controle te onderzoeken is gebruik gemaakt van een *Paired-sample T-test*. De resultaten staan vermeld in Tabel 3.

Uit de resultaten van het onderzoek is, volgens de verwachting, gebleken dat moeders ($M = 4.87$) significant meer warmte/ondersteuning boden dan vaders ($M = 4.51$). Verder bleek, tegen de verwachting, dat er geen significant verschil was in de hoeveelheid positieve discipline die geboden werd door vaders ($M = 4.44$) en moeders ($M = 4.59$). Als laatste is, tegen de verwachting, gebleken dat er geen significant verschil was in de hoeveelheid negatieve controle die geboden werd door vaders ($M = 2.47$) en moeders ($M = 2.41$).

Tabel 3

Gemiddelden, Standaarddeviaties, en T-toets voor Warmte/Ondersteuning, Positieve Discipline en Negatieve Controle

	Vaders ($N = 58$)		Moeders ($N = 58$)		T-toets T
	M	SD	M	SD	
Warmte/ondersteuning	4.51	.53	4.87	.49	4.45**
Positieve discipline	4.44	.59	4.59	.50	1.51
Negatieve controle	2.47	.47	2.41	.50	-.79

** $p < .01$

De vierde onderzoeksvraag: “Is er een verschil tussen vaders en moeders in de sterkte van het effect van warmte/ondersteuning, positieve discipline en negatieve controle op het internaliserend en externaliserend probleemgedrag van kleuters?” is beantwoord middels twee multiële regressieanalyses, één voor internaliserend probleemgedrag en één voor externaliserend probleemgedrag.

Uit de eerste multiële regressieanalyse, voor internaliserend probleemgedrag (zie Tabel 4), bleek dat warmte/ondersteuning van moeders ($\beta = -.30$) een sterkere invloed had op internaliserend probleemgedrag dan warmte/ondersteuning van vaders ($\beta = .14$). De invloed van moeders was significant ($p = .04$) en negatief van richting, in tegenstelling tot de invloed van vaders die niet significant ($p = .41$) en positief van richting was. Negatief van richting betekent dat meer warmte/ondersteuning leidt tot minder internaliserend probleemgedrag, terwijl positief van richting betekent dat meer warmte/ondersteuning leidt tot meer internaliserend probleemgedrag.

Daarnaast bleek dat positieve discipline van moeders ($\beta = -.12$) en positieve discipline van vaders ($\beta = .08$) een even sterke invloed hadden op internaliserend probleemgedrag. Zowel de invloed van vaders ($p = .64$) als moeders ($p = .38$) was niet significant. De invloed van moeders was negatief van richting, terwijl de invloed van vaders positief van richting was. Tot slot bleek dat de negatieve controle van vaders ($\beta = .27$) een sterkere invloed had op internaliserend probleemgedrag dan negatieve controle van moeders ($\beta = .01$). De invloed van vaders was significant ($p = .05$), in tegenstelling tot de invloed van moeders ($p = .93$). De invloed van negatieve controle van zowel vaders als moeders waren positief van richting.

Tabel 4

Resultaten Twee Multipele Lineaire Regressieanalyses voor het Internaliserend en Externaliserend Probleemgedrag met Warmte/Ondersteuning, Positieve Discipline en Negatieve Controle van Vaders (N = 58) en Moeders (N = 58).

	Internaliserend gedrag				Externaliserend gedrag				
	B	SE	β	R ²	B	SE	β	R ²	
Vaders									
Warmte/ondersteuning	.04	.05	.14		-.10	.08	-.20		
Positieve discipline	.02	.04	.08		.12	.07	.26		
Negatieve controle	.08	.04	.27*		.21	.07	.37**		
Moeders									
Warmte/ondersteuning	-.09	.04	-.30*		-.09	.07	-.16		
Positieve discipline	-.03	.04	-.12		-.05	.07	-.10		
Negatieve controle	.00	.04	.01		.11	.06	.21		
Totale R ²									
									.22*
									.37**

Noot: F_{internaliserend} (6,57) = 2.32; F_{externaliserend} (6,57) = 4.98**. * p < .05, ** p < .01*

Uit de tweede multipele regressieanalyse, voor externaliserend probleemgedrag (zie Tabel 4), bleek dat warmte/ondersteuning van vaders ($\beta = -.20$) een even grote invloed had op externaliserend probleemgedrag als warmte/ondersteuning van moeders ($\beta = -.16$). Zowel de invloed van vaders ($p = .19$) als de invloed van moeders ($p = .21$) was niet significant en negatief van richting.

Daarnaast kwam naar voren dat positieve discipline van vaders ($\beta = .26$) een sterkere invloed had op externaliserend probleemgedrag dan positieve discipline van moeders ($\beta = -$

.10). Zowel de invloed van vaders ($p = .08$) als de invloed van moeders ($p = .42$) was echter niet significant. De invloed van moeders was negatief van richting, terwijl de invloed van vaders positief van richting was.

Tot slot bleek dat de negatieve controle van vaders ($\beta = .37$) een sterkere invloed had op externaliserend probleemgedrag dan negatieve controle van moeders ($\beta = .21$). De invloed van vaders was significant ($p = .00$), in tegenstelling tot de niet significante invloed van moeders ($p = .09$). De invloed van zowel vaders als moeders was positief van richting.

Geconcludeerd kan worden dat er, volgens de verwachting, verschillen zijn tussen vaders en moeders in de sterkte van het effect van opvoedgedrag op internaliserend en externaliserend gedrag.

Discussie

Warmte/Ondersteuning

Onderzocht is of er een invloed was van de mate van warmte/ondersteuning op probleemgedrag bij kleuters, wie van de ouders er meer warmte/ondersteuning bood en of er een verschil was in de sterkte van het effect van opvoedgedrag op probleemgedrag. De verwachtingen waren dat, hoe groter de mate waarin warmte/ondersteuning werd geboden door ouders negatief correleert met internaliserend en externaliserend probleemgedrag bij kleuters (Bornstein et al., 2008; Bugental, 2000; Coplan et al., 2002; Davidov & Grusec, 2006; Eisenberg et al., 1998; Lyon-Ruth et al., 1997; Palmer & Hollin, 2000), moeders een hogere mate van warmte/ondersteuning boden in de opvoeding dan vaders (Gryczkowski, Jordan, & Mercer, 2010; Sessa, Avenevoli, Steinberg, & Morris, 2001; Szabó et al., 2011; Verhoeven et al., 2010b) en dat er verschillen zouden zijn in de sterkte van het effect. Deze verwachtingen zijn grotendeels ondersteund door dit onderzoek.

Uit dit onderzoek kwam naar voren dat de warmte/ondersteuning van moeders negatief significant correleert met internaliserend en externaliserend gedrag, dit komt overeen met eerdere onderzoeksresultaten (Bornstein et al., 2008; Bugental, 2000; Coplan et al., 2002; Davidov & Grusec, 2006; Eisenberg et al., 1998; Lyon-Ruth et al., 1997; Palmer & Hollin, 2000). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat wanneer aan kleuters positieve aandacht wordt dit het gevolgd heeft dat het kind in toenemende mate adequaat gedrag laat zien en het inadequate gedrag verminderd (Slot & Spanjaard, 2003).

Echter, gericht op vaders is gebleken dat er sprake was van een negatief, maar niet significant, effect op internaliserend probleemgedrag. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat moeders vaak fungeren als primaire verzorgers waardoor probleemgedrag sterker

gerelateerd is aan moederlijk dan vaderlijk ouderschap (Aunola & Nurmi, 2005). De resultaten laten zien, volgens verwachting, dat vaders gemiddeld significant minder warmte/ondersteuning bieden dan moeders. Een mogelijke verklaring hiervoor is de traditionele rolverdeling binnen een gezin. Moeders zijn meer betrokken dan vaders en bieden hierdoor meer warmte/ondersteuning (Bulanda, 2004; Coltrane, 2000; Sabbatini & Leaper, 2004; Simons & Conger, 2007). Het zou dus zo kunnen zijn dat doordat vaders minder warmte/ondersteuning bieden kinderen het zich minder aantrekken wanneer er sprake is van een gebrek aan vaderlijke warmte/ondersteuning.

Tot slot kwam uit dit onderzoek en onderzoek van Karreman et al. (2010) naar voren dat warmte/ondersteuning van moeders een sterkere invloed had op internaliserend probleemgedrag dan dat van vaders. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat vaders het kostwinnerschap als centrale rol zien en vaders hun betrokkenheid naar kinderen uiten door te investeren in carrièremogelijkheden en voorzieningen te treffen voor het gezin (Hart & Kelley, 2006), terwijl moeders investeren in het bieden van warmte/ondersteuning aan het kind, dat ervoor zorgt dat moeders een sterkere invloed hebben. Daarnaast kwam naar voren dat de invloed van warmte/ondersteuning van vaders en moeders op externaliserend gedrag even sterk was, terwijl uit eerdere onderzoeken (Aunola & Nurmi, 2005; Brook et al., 2001; Gryczkowski et al., 2010; Karreman et al., 2010; McKee et al., 2007; Verhoeven et al., 2010a; Verhoeven et al., 2010b) is gebleken dat vaders of moeders een sterkere invloed hadden. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat dit onderzoek verricht is bij een andere onderzoeksgroep, qua leeftijd en sekse, dan eerder verrichte onderzoeken. De invloed van opvoedgedrag op probleemgedrag is namelijk sterk afhankelijk van het ontwikkelingsstadium en sekse van het kind (Sroufe, 2000).

Positieve discipline

Onderzocht is of er een invloed was van de mate van positieve discipline op probleemgedrag bij kleuters, wie van de ouders er meer positieve discipline bood en of er een verschil was in de sterkte van het effect van opvoedgedrag op probleemgedrag. Verwacht werd dat positieve discipline een negatieve invloed had op internaliserend en externaliserend probleemgedrag, moeders een hogere mate van positieve discipline boden in de opvoeding dan vaders (Davidov & Grusec, 2006; Gryczkowski et al., 2010; Sessa et al., 2001; Szabó et al., 2011; Verhoeven et al., 2010b) en dat er verschillen zouden zijn in de sterkte van het effect. Deze verwachtingen zijn gedeeltelijk ondersteund door dit onderzoek .

Positieve discipline van ouders blijkt geen significante invloed te hebben op zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag, dit komt niet overeen met eerder onderzoek (Fuijwara et al., 2011; Zuijl et al., 2006). Deze onderzoeken waren echter niet gericht op het effect van positieve discipline, maar op het effect van de behandeling waarin training over positieve discipline een onderdeel van de interventie was. Wellicht zijn er andere onderdelen van de betreffende interventie die een positief effect hebben.

Daarnaast kwam naar voren, tegen de verwachting, dat vaders en moeders evenveel positieve discipline boden en dat er een even sterk effect was van de geboden positieve discipline van vaders en moeders op internaliserend probleemgedrag. De verklaring hiervoor kan liggen in het feit dat in de eerder verrichte onderzoeken geen Nederlandse ouders betrokken zijn. In Nederland hebben de laatste jaren verschuivingen plaats gevonden in de status en rol van vaders en moeders binnen de opvoeding (Dijken, & Tavecchio, 1998). Moeders werken meer en vaders worden meer betrokken in de opvoeding, waardoor de invloed en hoeveelheid geboden positieve discipline gelijk is.

Tot slot had positieve discipline van vaders op externaliserend probleemgedrag een sterkere invloed dan dat van moeders. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat vaders vaker een dominante positie innemen binnen het gezin (DeKlyen et al., 1998), dat kan leiden tot een sterkere invloed dan moeders.

Negatieve controle

Onderzocht is of er een invloed was van de mate van negatieve controle op probleemgedrag bij kleuters, wie van de ouders er meer negatieve controle bood en of er een verschil was in de sterkte van het effect van opvoedgedrag op probleemgedrag. Verwacht werd dat negatieve controle een positieve invloed had op internaliserend en externaliserend probleemgedrag, vaders een hogere mate van negatieve controle boden in de opvoeding dan moeders (Russell et al., 1998; Winsler et al., 2005) en dat er verschillen zouden zijn in de sterkte van het effect. Deze verwachtingen zijn gedeeltelijk ondersteund door dit onderzoek.

Uit onderzoek is gebleken dat negatieve controle van ouders een significante positieve invloed heeft op internaliserend en externaliserend probleemgedrag, dit komt overeen met eerder onderzoek (Brenner & Fox, 1998; Dallaire et al., 2006; Morris et al., 2002; Straus & Mauradian, 1998; Thompson Gershoff, 2002; Wood et al., 2003). Het effect op internaliserend probleemgedrag hangt mogelijk samen met het onveilige gevoel dat bij agressie kan ontstaan (Wood et al., 2003). Het mechanisme observerend leren, waarbij het kind

het gedrag van de ouder overneemt, kan een verklaring zijn voor het effect op externaliserend probleemgedrag (Wicks-Nelson & Israel, 2009).

Daarnaast kwam naar voren, tegen de verwachting, dat vaders en moeders evenveel negatieve controle boden. De verklaring hiervoor kan liggen in het feit dat eerdere onderzoeken van meerdere jaren geleden zijn. De laatste jaren is in Nederland steeds meer bekend over het negatieve effect van negatieve controle in de opvoeding. Doordat vaders meer betrokken zijn en deelnemen aan de opvoeding (Slot & Spanjaard, 2003) zijn zij zich wellicht meer bewust van de effecten van negatieve controle en wordt in dit onderzoek een gelijke mate van geboden negatieve controle gevonden tussen vaders en moeders.

Tot slot had negatieve controle van vaders op zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag een sterkere invloed dan dat van moeders. Dit was in lijn met het onderzoek van Karreman et al. (2010) en McKee et al. (2007). Een mogelijke verklaring voor deze onderzoeksresultaten is dat uit onderzoek (Deater-Decker & Dodge, 1997; Masten & Coatsworth, 1998; McKee et al., 2007) bleek dat warmte/ondersteuning als buffer fungeerde voor de gevolgen van negatieve controle op probleemgedrag. Het feit dat vaders minder warmte/ondersteuning bieden dan moeders kan dus tot gevolg hebben dat negatieve controle van vaders een sterkere invloed heeft op probleemgedrag dan dat van moeders.

Algemeen

De hiervoor besproken resultaten dienen echter met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden. Aan het verrichte onderzoek zitten een aantal beperkingen. Ten eerste zijn de onderzoeksresultaten beperkt generaliseerbaar, gezien het feit dat het een selecte steekproef is, er voor de twee onderzoeksvragen over de verschillen tussen ouders in opvoedgedrag een kleine steekproef is gebruikt ($N = 58$) en er weinig variatie is in etniciteit en SES. Het merendeel van de ouders was van Nederlandse afkomst en had een gemiddeld tot hoge SES. Als laatste waren er meer moeders ($N = 236$) dan vaders betrokken ($N = 91$). Echter, het feit dat er vaders betrokken zijn in het onderzoek is zeer waardevol. Uit onderzoek (Bonney et al., 1999; DeKlyen et al., 1998; Lewis & Lamb, 2003) is namelijk gebleken dat vaders steeds meer betrokken zijn bij de opvoeding en vaders een andere invloed op jongens en meisjes hebben dan moeders dat hebben (Leaper, Anderson, & Sanders, 1998; Lindsey, Cremeens, & Caldera, 2010). Echter, er zijn wel gegevens verworven verspreid over heel Nederland waardoor dit onderzoek meer valide is. Tevens is voor de twee onderzoeksvragen over ouders opvoedgedrag in het algemeen wel een grote steekproef gebruikt ($N = 327$). In vervolgonderzoek zou het uitvoeren van een onderzoek waarbij gebruik wordt gemaakt van

een aselechte meer diverse steekproef meer mogelijkheden opleveren tot generalisatie.

Ten tweede is bij dit onderzoek gebruik gemaakt van een cross-sectionele onderzoeksopzet, waardoor geen uitspraken gedaan kunnen worden over het verloop van de effecten door de tijd heen. In vervolgonderzoek kan gebruik gemaakt worden van een longitudinale onderzoeksopzet waardoor uitspraken op lange termijn en met betrekking tot causaliteit gedaan kunnen worden.

Ten derde kan vervolgonderzoek, gezien het feit dat in Verhoeven et al. (2010a) een sterk effect van het kind op opvoedgedrag van ouders naar voren kwam, zich naast de invloeden van het opvoedgedrag van ouders op het gedrag van het kind zich kunnen richten op de invloed van het kind zelf op het opvoedgedrag van ouders.

Tot slot is internaliserend en externaliserend probleemgedrag van de kleuter nu alleen gerapporteerd door de ouders. Bepaalde internaliserend symptomen zijn slechts te rapporteren door het kind zelf en bepaalde externaliserende symptomen vinden zich buiten het zicht van anderen plaats (Kievit, Tak & Bosch, 2008). Zelfrapportage van kinderen kan in toekomstig onderzoek dus meer informatie geven.

Ten opzichte van de maatschappij, maar ook ten opzichte van de wetenschap, is dit onderzoek relevant omdat het onderzoek het inzicht geeft dat er een relatie is tussen opvoedgedrag en probleemgedrag, en dat er verschillen zijn tussen vaders en moeders in hun opvoedgedrag en het effect daarvan op probleemgedrag. Wanneer duidelijk is welk opvoedgedrag het probleemgedrag bij kinderen veroorzaakt, kunnen ouders binnen de hulpverlening gerichter worden geholpen. Doordat kindgedrag op lange termijn een voorspellende waarde is voor problemen in de adolescentie (Bornstein, Hahn, & Haynes, 2010), kan met deze ontdekking preventief en gericht worden gewerkt en worden problemen op latere leeftijd verminderd.

Conclusie

Zowel warmte/ondersteuning als negatieve controle van ouders hebben invloed op het probleemgedrag van de kleuter. Daarnaast blijkt dat de sekse van de ouder een belangrijke rol speelt bij de mate waarin warmte/ondersteuning geboden wordt en de mate waarin warmte/ondersteuning, positieve discipline en negatieve controle een effect hebben op het probleemgedrag van de kleuter.

Referenties

- Achenbach, T. M., & Rescorla, L. A. (2000). *Manual for the ASEBA Preschool Forms & Profiles*. Burlington, VT: University of Vermont, Research Center for Children, Youth, & Families.
- American Psychiatric Association (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (4th ed., text rev.). Washington, DC: American Psychiatric Association.
- American Psychological Association. (2010). *Publication manual of the American Psychological Association*. (6th edition). Washington, DC: American Psychological Association.
- Aunola, K., & Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development, 76*, 1144-1159. doi:10.1111/j.1467-8624.2005.00841.x
- Baarda, B., De Goede, M., & Kalmijn, M. (2010). *Basisboek Enquêteren*. (3th edition). Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph, 4*, 1-103. doi:10.1037/h0030372
- Berkien, M., Louwse, A., Verhulst, F., & van der Ende, J. (2012). Children's perceptions of dissimilarity in parenting styles are associated with internalizing and externalizing behavior. *European Child and Adolescent Psychiatry, 21*, 79-95. doi:10.1007/s00787011-0234-9
- Bonney, J. F., Kelley, M. L., & Levant, R. F. (1999). A model of fathers' behavioral involvement in child care in dual-earner families. *Journal of Family Psychology, 13*, 401-415. doi:10.1007/s11199-011-0031-4
- Bornstein, M. H., Hahn, C. S., & Haynes, O. M. (2010). Social competence, externalizing, and internalizing behavioral adjustment from early childhood through early adolescence: Developmental cascades. *Development and Psychopathology, 22*, 717-735. doi:10.1017/S0954579410000416
- Bornstein, M. H., Tamis-LaMonda, C. S., Hahn, C. S., & Haynes, O. M. (2008). Maternal responsiveness to young children at three ages: Longitudinal analysis of a multidimensional, modular, and specific parenting construct. *Developmental Psychology, 44*, 867-874. doi:10.1037/0012-1649.44.3.867
- Brenner, V., & Fox, R. A. (1998). Parental discipline and behavior problems in young

- children. *Journal of Genetic Psychology*, *159*(2), 251-256.
doi:10.1080/00221329809596149
- Brooks-Gunn, J., & Markman, L. B. (2005). The contribution of parenting to ethnic and racial gaps in school readiness. *The Future of Children*, *15*, 139-168.
doi:10.1353/foc.2005.0001
- Brook, J. S., Zheng, L., Whiteman, M., & Brook, D. W. (2001). Aggression in toddlers: Associations with parenting and marital relations. *Journal of Genetic Psychology*, *162*(2), 228-241. doi:10.1080/00221320109597963
- Bulanda, R. E. (2004). Paternal involvement with children: The influence of gender ideologies. *Journal of Marriage and Family*, *66*, 40-45. doi:10.1111/j.0022-2455.2004.00003.x
- Bugental, D. B. (2000). Acquisition of the algorithms of social life: A domain-based approach. *Psychological Bulletin*, *126*, 187-219. doi:10.1037/0033-2909.12602.187
- Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S., & Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development*, *71*, 127-136.
doi:10.1111/1467-8624.00126
- Coltrane, S. (2000). Research on household labor: Modeling and measuring the social embeddedness of routine family labor. *Journal of Marriage and Family*, *62*, 1208-1233. doi:10.1111/j.1741-3737.2000.01208.x
- Conrade, G., & Ho, R. (2007). Differential parenting styles for fathers and mothers: Differential treatment for sons and daughters. *Australian Journal of Psychology*, *53*, 29-35. doi:10.1080/00049530108255119
- Coplan, R. J., Hastings, P. D., Lagace-Sequin, D. G., & Moulton, C. E. (2002). Authoritative and authoritarian mother's parenting goals, attributions and emotions across different childrearing context. *Parenting: Science and Practice*, *2*, 1-26.
doi:10.1207/S15327922PAR0201_1
- Dallaire, D. H., Pineda, A. Q., Cole, D. A., Ciesla, J. A., Jacquez, F., LaGrange, B., & Bruce, A. E. (2006). Relation of positive en negative parenting to children's depressive symptoms. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, *35*, 313-322.
doi:10.1207/s15374424jccp3502_15
- Davidov, M., & Grusec, J. E. (2006). Untangling the links of parental responsiveness to distress and warmth to child outcomes, *Child Development*, *77*, 44-58.
doi:10.1111/j.1467-8624.2006.00855.x

- Deater-Deckard, K., & Dodge, K. A. (1997). Externalizing behavior problems and discipline revisited: Nonlinear effects and variation by culture, context, and gender. *Psychological Inquiry, 8*, 161–175. doi:10.1207/s15327965pli0803_1
- DeKlyen, M., Speltz, M. L., & Greenberg, M. T. (1998). Fathering and early onset conduct problems: Positive and negative fathering, father–son attachment and the marital context. *Clinical Child and Family Psychology Review, 1*, 3–21. doi:10.1023/A:1021844214633
- Dijken, K. S., & Tavecchio, L. W. C. (1998). Vaders en de opvoeding en ontwikkeling van kinderen: De pedagogische betekenis van vaders. *Kind en Adolescent, 19*, 68-77.
- Eisenberg, N., Cumberland, A., & Spinrad, T. L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry, 9*, 241-273. doi:10.1207/s15327965pli0904_1
- Eisenberg, N., Thompson, G. E. T., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Cumberland, A. J., Losoya, S. H., . . . Murphy, B. (2001). Mothers' emotional expressivity and children's behavior problems and social competence: Mediation through children's regulation. *Developmental Psychology, 37*(4), 475-490. doi:10.1037//0012-1649.37.4.475
- Fabes, R. A., Gaertner, B. M., & Popp, T. K. (2008). Getting along with others. Social competence in early childhood, in *Blackwell handbook of early childhood development*, Blackwell Publishing Ltd, Oxford. doi:10.1002/9780470757703.ch15
- Fuijwara, T., Kato, N., & Sanders, M. R. (2011). Effectiveness of group Positive Parenting Program (Triple P) in changing child behavior, parenting style, and parental adjustment: An intervention study in Japan. *Journal of Child and Family Studies, 20*, 804-813. doi:10.1007/s10826-011-9448-1
- Galambos, N. L., Barker, E. T., & Almeida, D. M. (2003). Parents do matter: Trajectories of change in externalizing and internalizing problems in early adolescence. *Child Development, 74*, 578-594. doi:10.1111/1467-8624.7402017
- George, M. R. W., Cummings, E. M., & Davies, P. T. (2010). Positive aspects of fathering and mothering, and children's attachment in kindergarten. *Early Child Development and Care, 180*, 107-119. doi:10.1080/03004430903414752
- Grusec, J. E., Goodnow, J. J., & Kuczynski, L. (2000). New directions in analyses of parenting contributions to children's acquisition of values. *Child Development, 71*, 205-211. doi:10.1111/1467-8624.00135
- Gryczkowski, M. R., Jordan, S. S., & Mercer, S. H. (2010). Differential relation between mothers' and fathers' parenting practices and child externalizing behavior. *Journal of*

- Child and Family Studies*, 19(5), 539-546. doi:10.1007/s10826-009-9326-2
- Hart, M. S., & Kelley, M. L. (2006). Fathers' and mothers' work and family issues as related to internalizing and externalizing behavior of children attending day care. *Journal of Family Issues*, 27, 252 – 270. doi:10.1177/0192513X05280992
- Johnson, V. K. (2001). Marital interaction, family organization, and differences in parenting behavior: Explaining variations across family interaction contexts. *Family Process*, 40, 333–342. doi:10.1111/j.1545-5300.2001.4030100333.x
- Karreman, A., de Haas, S., van Tuijl, C., van Aken, M. A. G., & Deković, M. (2010). Relations among temperament, parenting and problem behavior in young children. *Infant Behavior & Development*, 33, 39-49. doi:10.1016/j.infbeh.2009.10.00
- Kessler, R. C., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Merikangas K. R., & Walter, E. E. (2005). Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of DSM-IV disorders in the national comorbidity survey replication. *Archives of General Psychiatry*, 62, 593-603. doi:10.1001/archpsyc.62.6.593
- Larzelere, R. E., Sather, P. R., Schneider, W. N., Larson, D. B., & Pike, P. L. (1998). Punishment enhances reasoning's effectiveness as a disciplinary response to toddlers. *Journal of Marriage and the Family*, 60, 388-403. doi:10.2307/353856
- Leaper, C., Anderson, K. J., & Sanders, P. (1998). Moderators of gender effects on parents' talk to their children: A meta-analysis. *Developmental Psychology*, 34, 3–27. doi:10.1037/0012-1649.34.1.3
- Lewis, C., & Lamb, M. E. (2003). Fathers influences on children's development: The evidence from two-parent families. *European Journal of Psychology of Education*, 18, 221-228. doi:10.1007/BF03173485
- Lindsey, E. W., Cremeens, P. R., & Caldera, Y. M. (2010). Gender Differences in mother-toddler and father-toddler verbal initiations and responses during a caregiving and play context. *Sex Roles*, 63, 399-411. doi:10.1007/s11199-010-9803-5
- Lyon-Ruth, K., Easterbrooks, L. A., Cibelli, C. D. (1997). Infant attachment strategies, infant mental lag, and maternal depressive symptoms: Predictor of internalizing and externalizing problems at age 7. *Developmental Psychology*, 33, 681-692. doi:10.1037/0012-1649.33.4.681
- Masten, A. S., & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American Psychologist*, 53, 205–220. doi:10.1037//0003-066X.53.2.205

- McKee, L., Roland, E., Coffelt, N., Olson, A. L., Forehand, R., Massari, C., J., . . . Zens, M. S. (2007). Harsh discipline and child problem behaviors: The roles of positive parenting and gender. *Journal of Family Violence, 22*, 187-196. doi:10.1007/s10896-007-9070-6
- Miller-Lewis, L. R., Baghurst, P. A., Sawyer, M. G., Prior, M. R., Clark, J. J., Amey, F. M., & Carbon, J. A. (2006). Early childhood externalising behavior problems: Child, parenting, and family-related predictors over time. *Journal of Abnormal Child Psychology, 34*, 891-906. doi:10.1007/s10802-006-9071-6
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Sessa, F. M., Avenevoli, S., & Essex, M. J. (2002). Temperamental vulnerability and negative parenting as interacting predictors of child adjustment. *Journal of Marriage and the Family, 64*, 461-471. doi:10.1111/j.1741-3737.2002.00461.x
- McHale, J., Khazan, P., Erera, T., Rotman, W., Decourcey, M., & McConnell (2002). Co-parenting in diverse family systems. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting. Status and social conditions of parenting* (pp. 75-107). 3Erlbaum, Mahwah, NJ
- Muris, P., Meesters, C. M. G., & van Brakel, A. (2003). Assessment of anxious rearing behaviors with a modified version of “egna minnen bestraffende oppfostran” questionnaire for children. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment, 25*, 229-237. doi:10.1023/A:1025894928131
- Palmer, E. J., & Hollin, C. R. (2000). The interrelations of socio-moral reasoning, perceptions of own parenting and attributions of intent with self-reported delinquency. *Legal and Criminological Psychology, 5*, 201-218. doi:10.1348/135532500168092
- Phares, V., Fields, S., & Kamboukos, D. (2009). Fathers’ and mothers’ involvement with their adolescents. *Journal of Child and Family Studies, 18*, 1-9. doi:10.1007/s10826-008-9200-7
- Querido, J. G., Warner, T. D., & Eyberg, S. M. (2002). Parenting styles and child behavior in African families of preschool children. *Journal of Clinical Child Psychology, 31*(2), 272-277. doi:10.1207/S15374424JCCP3102_12
- Reitz, E., Deković, M., & Meijer, A. M. (2006). Relations between parenting and externalizing and internalizing problem behavior in early adolescence: Child behavior as moderator and predictor. *Journal of Adolescence, 29*, 419-436. doi:10.1016/j.adolescence.2005.08.003
- Rinaldi, C. M., & Howe, N. (2011). Mothers’ and fathers’ parenting styles and

- associations with toddlers' externalizing, internalizing, and adaptive behaviors. *Early childhood research Quarterly*, 27, 266-273. doi:10.1016/j.ecresg.2011.08.001
- Robson, C. (2002). *Real world research*. (2th edition). Oxford, UK: Blackwell.
- Rodriguez, C. M., & Eden, A. M. (2008). Disciplinary style and child abuse potential: Association with indicators of positive functioning in children with behavior problems. *Child Psychiatry and Human Development*, 39, 123-136. doi:0.1007/s10578-007-0077-2
- Russell, A., Aloa, V., Feder, T., Glover, A., Miller, H., & Palmer, G. (1998). Sex-based differences in parenting styles in a sample with preschool children. *Australian Journal of Psychology*, 50, 89-99. doi:10.1080/00049539808257539
- Russell, A., Hart, C. H., Robinson, C. C., & Olsen, S. F. (2003). Children's sociable and aggressive behaviour with peers: A comparison of the U.S. and Australia and contributions of temperament and parenting styles. *International Journal of Behavioral Development*, 23, 74-86. doi:10.1080/01650250244000038
- Sabattini, L., & Leaper, C. (2004). The relation between mother's and father's parenting styles and their division of labor in the home: Young adults' retrospective reports. *Sex Roles*, 50, 217-225. doi:10.1023/B:SERS.0000015553.82390.f7
- Sessa, F. M., Avenevoli, S., Steinberg, L., & Morris, A. S. (2001). Correspondence among informants on parenting: Preschool children, mothers, and observers. *Journal of Family Psychology*, 15, 53-68. doi:10.1037/0893-3200.15.1.53
- Simons, L. G., & Conger, R. D. (2007). Linking mother-father differences in parenting to a typology of family parenting styles and adolescent outcomes. *Journal of Family Issues*, 28, 212-241. doi:10.1177/0192513X06294593
- Slot, N. W., & Spanjaard, H. J. M. (2003). Competentievergroting in de residentiele jeugdzorg. Hulpverlening voor kinderen en jongeren in tehuizen. Baarn: HBuitgevers.
- Solomon, C. R., & Serres, F. (1999). Effects of parental verbal aggression on children's self-esteem and school marks. *Child Abuse & Neglect*, 23(4), 339-351. doi:10.1016/S0145-2134(99)00006-X
- Sroufe, L. A. (2000). Early relationships and the development of children. *Infant Mental Health Journal*, 21(1-2), 67-74. doi:10.1002/(SICI)1097-0355(200001/04)21:1/2<67::AID-IMHJ8>3.0.CO;2-2
- Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent - adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11, 1-19. doi:10.1111/1532

-7795.00001

- Stevens, G. W. J. M., Vollebergh, W. A. M., Pels, T. V. M., & Crijnen, A. A. M. (2005). Parenting and internalizing and externalizing problems in Moroccan immigrant youth in the Netherlands. *Journal of Youth and Adolescence*, *36*, 685-695. doi:10.1007/s10964-006-9112-z
- Straus, M. A., & Mauradian, V. E. (1998). Impulsive corporal punishment by mothers and antisocial behavior and impulsiveness of children. *Behavioral Sciences and the Law*, *16*, 353-374. doi:10.1002/(SICI)1099-0798(199822)16:3<353::AID-BSL313>3.0.CO;2-O
- Szabó, N., Dubas J. S., Karreman, A., van Tuijl, C., Deković, M., & van Aken, M. A. G. (2011). Understanding human biparental care: Does partner presence matter? *Early Child Development and Care*, *181*, 639–647. doi:10.1080/03004431003717631
- Thompson Gershoff, E. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, *128*(4), 539-579. doi:10.1037//0033-2909.128.4.539
- Verhoeven, M., Junger, M., Aken, C. van, Deković, M., & van Aken, M. A. G. (2010a). Parenting and children's externalizing behavior: Bidirectionality during toddlerhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *31*, 93-10. doi:10.1016/j.appdev.2009.09.002
- Verhoeven, M., Junger, M., Aken, C. van, Deković, M., & van Aken, M. A. G. (2010b). Mothering, fathering, and externalizing behavior in toddler boys. *Journal of Marriage and Family*, *72*, 307-317. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00701.x
- Verhoeven, M., Van Baar, A., Deković, M., & Bodden, D. (2010). *The development of a comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ)*. Unpublished manuscript.
- Wicks-Nelson, R., & Israel, A. C. (2009). *Abnormal child and adolescent psychology*. Upper Saddle River: Pearson Education.
- Winsler, A., Madigan, A. L., & Aquilino, S. A. (2005). Correspondence between maternal and paternal parenting styles in early childhood. *Early Childhood Research Quarterly*, *20*, 1–12. doi:10.1016/j.ecresq.2005.01.007
- Wolfradt, U., Hempel, S., & Miles, J. N. V. (2003). Perceived parenting styles, depersonalisation, anxiety and coping behaviour in adolescents. *Personality and Individual Differences*, *34*, 521-532. doi:10.1016/S0191-8869(02)00092-2

- Wood, J. J., McLeod, B. D., Sigman, M., Hwang, W., & Chu, B. C. (2003). Parenting and childhood anxiety: Theory, empirical findings, and future directions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 44*, 134-151. doi:10.1111/1469-7610.00106
- Zuijl, J., Mesman, J., Ijzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., Juffer, F., Stolk, M. N., . . . Koot, H. M. (2006). Attachment-based intervention for enhancing sensitive discipline in mothers of 1- to 3-year-old children at risk for externalizing behavior problems: A randomized controlled trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 74*(6), 994-1005. doi:10.1037/0022-006X.74.6.994